

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/22/64-70>

Nicat Həsənov
Bakı Dövlət Universiteti
magistrant
nijat.hasanov@isrholdingltd.com

ƏMTƏƏ NİŞANINDAN İSTİFADƏ EDİLMƏMƏSİ NƏTİCƏSİNDƏ ONDA DAİR HÜQUQUQUN XİTAM OLUNMASI ƏSASLARI VƏ TƏCRÜBƏDƏ QARŞILAŞILAN PROBLEMLƏR

Xülasə

Ölkə ərazisində bazar iqtisadiyyatı çərçivəsində kommertiya subyektlərinin sayı durmadan artır. Təbi ki, belə artım hüquqi sferada da müəyyən münasibətlərin yaranmasına gətirib çıxarır. Kommertiya subyektləri tərəfindən öz fəaliyyəti istiqamətlərində onlara məxsus olan brendin, əmtəənin qorunması, geniş müştəri kütləsinə çatdırılması və az reklam xərci ilə yüksək gəlir əldə edilməsi üçün müxtəlif əqli mülkiyyət obyektlərinə müraciət edilir və bu istiqamətdə kommertiya subyektlərinə məxsus olan əmtəə və xidmətlərin digər subyektlərin əmtəə və xidmətlərindən fərqləndirilməsi üçün əmtəə nişanlarından istifadə edilir. Əmtəə nişanına dair hüququn qeydiyyatı alınması və ona xitam verilməsi qaydaları konkret olaraq qanunvericilik aktlarında nəzərdə tutulsa da təcrübədə bu normaların tətbiqi ilə bağlı bir sıra problemlər yaranır və müxtəlif orqanlar tərəfindən normalar düzgün olaraq şərh edilməyərək qanun pozuntusuna yol verilir. Hazırkı araşdırmanın mövzusu bu sahədə yerli qanunvericilik aktlarında mövcud olan normaların təhlili, həmin normaların tətbiqi ilə bağlı təcrübədə daha çox rast gəlinən problemlər və beynəlxalq təcrübədə, digər ölkələrin hüquq ədəbiyyatlarında əmtəə nişanına dair hüquqa xitam verilməsi qaydası və halları araşdırılmış, mövcud problemlərin aradan qaldırılması üçün təkliflər verilmişdir.

Açar sözlər: əqli mülkiyyət hüququ, əmtəə nişanı, istifadə hüququ, əmtəə nişanına dair qeydiyyatı xitam verilməsi qaydası, əmtəə nişanı sahibinin hüquqlarının qorunması

Nijat Hasanov
Baku State University
master student
nijat.hasanov@isrholdingltd.com

Grounds for termination of trademark rights as a result of non-use and problems encountered in practice

Abstract

The number of commercial entities within the framework of the market economy in the country is constantly increasing. Of course, such an increase leads to the emergence of certain relations in the legal sphere. Various intellectual property objects are used by commercial entities in order to protect their brand and goods, deliver them to a wide customer base, and obtain high income with low advertising costs. In this direction trademarks are used to distinguish goods and services belonging to commercial entities from goods and services of other entities. Although the rules for registering and terminating the right to a trademark are specifically provided for in legislative acts, in practice, a number of problems arise with the application of these norms, and violations of the law are committed by various authorities by not interpreting the norms correctly. The topic of the current article is the analysis of the existing norms in the local legislative acts in this field, the problems that are more common in practice related to the application of those norms, and in the international practice, in the legal literature of other countries, the procedure and cases of termination of the right to the trademark have been examined, and suggestions have been made to eliminate the existing problems.

Keywords: *Intellectual property right, trademark, right of use, procedure for termination of trademark registration, protection of trademark owner's rights*

Giriş

Əmtəə nişanı hazırkı dövrdə kommersiya subyektlərinin hüquqlarının qorunması, istehlakçılar və alıcılar tərəfindən istehsalçının əmtəəsinə münasibət bildirilməsi və son olaraq əmtəə barəsində insanların təsəvvüründə fikir formalaşması üçün mühüm rol oynayır. Bazar iqtisadiyyatının mövcud olduğu yerdə əsas subyektlər kimi çıxış edən istehsalçı, həmçinin istehlakçı və digər şəxslər üçün əmtəə nişanı çox böyük önəm kəsb edir. Belə ki, əmtəə nişanının əsas məqsədi istehlakçılar arasında yarana biləcək olan çəşqinliqlərin aradan qaldırılması və istehsalçıya, digər şəxsə məxsus olan əmtəənin reputasiyasını qorumaqdan ibarətdir. Qanunvericilikdə əmtəə nişanı sahibinə bir çox hüquqlar verdiyi kimi, bu hüquqların realizə edilməməsi səbəbindən ona xitam verilməsi qaydaları nəzərdə tutulmuşdur. Bunun əsas səbəbi isə əmtəə nişanı sahibinə verilmiş hüquqlardan sui-istifadə edilməsinin və nişandan formal istifadə halının qarşısının alınması və digər bazar subyektlərinin hüquqlarının qorunmasıdır. Hazırkı məqalədə əmtəə nişanın nə olması, bu nişanın nə üçün kommersiya subyektləri üçün zəruri olmasını və hüquqları qeydiyyatla alınmış şəxsin əmtəə nişanından istifadə hüququna xitam verilməsi qaydasından bəhs ediləcəkdir.

Əmtəə nişanından istifadə edilməməsi nəticəsində ona dair hüququn xitam olunması əsasları və təcrübədə qarşılaşılan problemlər:

“Əmtəə nişanı və Coğrafi Göstəricilər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsinə əsasən əmtəə nişanı — sahibkarın əmtəələrini və ya xidmətlərini digər sahibkarın əmtəələrindən və ya xidmətlərindən fərqləndirən və qrafik təsvir edilən nişan və ya nişanların hər hansı bir uzlaşmasıdır (kombinasiyasıdır) (1).

Qanunun qeyd edilən normasından belə nəticəyə gəlmək olar ki, əmtəə nişanı bir şəxsə malik olan məhsulların, xidmətlərin-geniş mənada əmtəələrin digər şəxslərə məxsus olan əmtəələrdən fərqləndirilən unikal simvol, söz, ifadə, dizayn və ya bu elementlərin birləşməsindən əmələ gələn əqli mülkiyyət hüququnun obyektlərindən biridir.

20 mart 1883-cü il tarixli Sənaye Mülkiyyətinin Mühafizəsi Üzrə Paris Konvensiyasının 1-ci maddəsinin ikinci bəndinə əsasən “İxtira üzrə patentlər, faydalı modellər, sənaye nümunələri, əmtəə nişanları, xidmət nişanları, firma adları və mənşə, yaxud mənşə yerinin adları göstəriciləri və həmçinin qeyri-səmimi rəqabət sənaye mülkiyyətinin mühafizəsi obyektləridir” (2).

Konvensiyaya əsasən qeyd edə bilərik ki, əmtəə nişanı- ixtiralar, faydalı modellər, sənaye nümunələri kimi insan şüuru tərəfindən yaradılan qeyri-maddi nemətlərə daxildir.

Əmtəə nişanı qeyd edildiyi kimi istehlakçılar həm də istehsalçılar üçün böyük rol oynayır. Əmtəə nişanı istehlakçılar üçün əmtəənin əsas mənbəyini bildirir və istehlakçının riskini azaldır, həmçinin istehlakçının əmtəəni axtarmaq üçün sərf etdiyi zamanı və vəsaiti minimuma endirir, əmtəə və ya xidmət istehsalçısı ilə istehlakçı arasında əlaqə yaradır və istehlakçıya əmtəənin keyfiyyəti barəsində zəmanət verir. Həmçinin əmtəə nişanları mövcud və potensial istehlakçılara, istehsalçı və yaxud satıcı haqqında məlumat verərək, istehlakçını şüurunda əmtəə barədə təsəvvürün formalaşmasına yardım edir. İstehsalçılar üçün isə əmtəə nişanı mal və ya xidmətin rahat şəkildə izlənilməsi və əmtəələrə dair hüquqların qorunmasına kömək edir. Həmçinin əmtəə nişanı indiki dövrdə yalnız “nişan” olmamaqla birlikdə, istehlakçıların mal seçimləri zamanı onlara yol göstərən çox vacib bir ünsürdür. Əmtəə nişanının zəruriliyini aşağıdakı kimi sıralamaq olar:

Birincisi, əmtəə nişanı kommersiya subyektləri üçün identifikasiya və fərqləndirmə vasitəsidir. Çünki istehlakçılar artıq həmin nişanı gördükdə malın konkret olaraq hansı subyektə məxsus olduğunu bilərək, onun keyfiyyətinə güvənə bilirlər. Bu isə kommersiya subyektlərinə müştəri loyallığı yaratmağa və bazarda rəqabət üstünlüyünün mövcud olmasına və qorunmasına kömək edir.

İkincisi əmtəə nişanı kommersiya subyektinin əmtəəsinin nüfuzunu qoruyan əsas vasitələrdən biridir. Əgər rəqib subyektlər tərəfindən oxşar və ya eyni əmtəə nişanı istifadə edilərsə bu hal istehlakçılar arasında çəşqinliqlər yaradacaq və bu da əmtəə nişanının əsas sahibinin reputasiyasına

ziyan vuracaqdır. Ona görə də subyektlərin öz hüquqlarını qoruya bilmələri üçün həmin nişanın qeydiyyat alınması tələb edilir ki, əks halda nişana dair hüquqlarını qeydiyyata aldirmayan subyektin nişana dair hüquqların müdafiə edilməsi imkanı istisna edilir.

Üçüncüsü əmtəə nişanları kommersiya subyekti üçün həmçinin dəyərli aktivdə ola bilər. Güclü əmtəə nişanı isə müəyyən məhsul və ya xidmətlə sinonim ola bilər və bu da kommersiya subyektinin əmtəəsinin dəyərini artırır. “Nike” şirkəti tərəfindən istifadə edilən “Swoosh” nişanı buna misal ola bilər.

Qeyd edilənlərdən görüldüyü kimi, əmtəə nişanı təsərrüfat subyektinin hüquqlarının qorunmasını təmin edən əsas üsul və vasitələrindən biridir.

Əmtəə nişanına hüququn əldə edilməsi və bu hüquqdan yaranan səlahiyyətlərin istifadə edilməsi üçün iki əsas sistem vardır (Tekinalp, 1997: 467). Birincisi əmtəə nişanına dair hüququn nişanın faktiki istifadəsi ilə əldə edilməsi sistemi və ikincisi əmtəə nişanına dair hüququn qeydiyyata alınması və daha sonra ondan istifadə edilməsi sistemi.

Birinci halda əmtəə nişanı qanunvericiliyə uyğun olaraq istifadə edən birinci şəxs həmin əmtəə nişanına sahibi kimi tanınır.

İkinci halda əmtəə nişanına dair hüququ qeydiyyata alınan ilk şəxs onun sahibi kimi tanınır. Azərbaycan Respublikasının Qanunvericiliyində ikinci sistemdən istifadə olunur. Belə ki, “Əmtəə nişanı və Coğrafi göstəricilər” haqqında qanunun 10-cu maddəsinə əsasən əmtəə nişanının ilkinliyi bu Qanunun 9-cu maddəsinə uyğun olaraq iddia sənədinin müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi quruma daxil olduğu tarixdən müəyyənləşdirilir (1). “Əmtəə nişanı və Coğrafi göstəricilər haqqında” qanununda əmtəə nişanının istifadəsinə və əmtəə nişanı sahibinin hüququna dair imperativ qaydalar nəzərdə tutulmuşdur, lakin bu qaydalar yalnız qeydiyyata alınmış əmtəə nişanları üçün keçərlidir.

Əmtəə nişanının sahibi nişan üzərində müstəsna səlahiyyətə malik olsa da bu səlahiyyətlərin həcmi sərhədsiz deyildir. Belə ki, qeydiyyata alınmış olan əmtəə nişanına dair hüquqa qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş əsaslarla xitam verilməlidir. Belə əsaslardan biri də, “Əmtəə nişanı və Coğrafi göstəricilər haqqında” qanunun 30-cu maddəsində nəzərdə tutulmuşdur. Həmin maddənin tələbinə əsasən “Əmtəə nişanının qeydə alındığı tarixdən fasiləsiz olaraq 5 il və ya istənilən şəxsin ondan istifadə olunmaması barədə verdiyi ərizənin daxil olduğu tarixə qədər 5 il ərzində istifadə olunmadıqda müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) Apellyasiya şurası qeydiyyata xitam verə bilər” (1). Görüldüyü kimi qanunverici nişan sahibi tərəfindən qeydiyyata alınmış əmtəə nişanının istifadə edilməməsi nəticəsində ona xitam verilməsi qaydasını nəzərdə tutmuşdur. Qanunvericilikdə əmtəə nişanından istifadə qaydalarının nəzərdə tutulmasında məqsəd fikrimizcə bir tərəfdən əmtəə nişanı sahibinin geniş səlahiyyətini nəzərdə tutan mütləq hüquqların qorunması, digər tərəfdən də bu hüququn lazımsız, məqsədsiz və faydasız olaraq nişan sahibi tərəfindən saxlanılmasının qarşısını almaqdan ibarətdir. Qanunla qorunan əmtəə nişanın nişan sahibi tərəfindən istifadə edilməməsi ölkə iqtisadiyyatına və sahibin kommersiya faliyyətinə heç bir fayda verməməsinə səbəb olacaqdır. Əmtəə nişanından istifadə edilməməsi iqtisadiyyata və kommersiya fəaliyyətinə fayda verməməklə yanaşı həmçinin başqa şəxslərin də nişandan istifadəsinə mane olur. Görüldüyü kimi kommersiya məqsədinə xidmət etməyən və iqtisadiyyat üçün heç bir faydası olmayan əmtəə nişanının, ondan istifadə edilməməsi nəticəsində nişana dair hüquqa xitam verilməsinin qanunvericiliyimizdə müəyyən edilməsi çox düzgün addımdır. Çünki əmtəə nişanı başqa subyektlərin istifadəsinə açıq olacaq və iqtisadi sahə üçün canlanma meydana gələcəkdir.

Yuxarıda qeyd edilənlərə əsasən əmtəə nişanından istifadə edilməsinin məcburiliyi, əmtəə nişanı sahibinin nişanı təyinatına uyğun şəkildə istifadə etməsini zəruri edir. Bu məqsədin həyata keçirilməsi heç və yaxud təyinatına uyğun istifadə edilməyən əmtəə nişanına dair hüququn qeydiyyatına xitam verilməsi ilə həyata keçirilir.

Əmtəə nişanının hər zaman sahibi tərəfindən istifadə edilməsi zəruri olmaya bilər (Cosgun, 2018: 47). Belə ki, Lisenziya, Sublisenziya, əmtəə nişanından istifadə edilməsini ehtiva edən franşayzing kimi müqavilələrlə əmtəə nişanından istifadə hüququnun başqa şəxslərə ötürülməsi də

mümkündür. Başqa sözlə desək, nişan sahibi tərəfindən əmtəə nişanın mal və ya xidmətlərdə istifadə edilməsi, bazara çıxarılması və ya satılması mütləq şərt olmayıb, müqavilələrlə nişan sahibi tərəfindən nişandan istifadə hüququnun üçüncü şəxslərə ötürülməsi mövcud ola bilər. “Əmtəə nişanı və Coğrafi göstəricilər haqqında” qanununun 30-cu maddəsinin 4-cü hissəsinə əsasən əmtəə nişanından istifadənin onun sahibi və ya bu Qanunun 26-cı maddəsinə uyğun olaraq lisenziya müqaviləsi əsasında istifadə hüququ olan şəxs tərəfindən həyata keçirilməsi əmtəə nişanından istifadə sayılır (1). Qanununda verilmiş olan hallara nəzər saldıqda görünür ki, “Əmtəə nişanının və coğrafi göstəricinin, bir qayda olaraq, onların aid edildiyi əmtəələrdə, əmtəə qablarında və göstərilən xidmətlərdə tətbiqi onlardan istifadə sayılır. Onların reklamlarda, mətbu nəşrlərdə, lövhələrdə, Azərbaycan Respublikasında keçirilən sərgilərin və yarmarkaların eksponatlarında və əmtəələrin bazara çıxarılması ilə bağlı digər sənədlərdə tətbiqi də istifadə sayılır.

Yuxarıda sadalanan hallarda istifadə məqsədilə əmtəənin istehsalı, anbara yığılması, bazara çıxarılması, idxalı, ixracı da nişandan istifadə sayılır. Əmtəənin satış üçün təklif olunması, satışı və ya xidmətin göstərilməsi qeydə alınmış nişanlardan istifadəni təsdiq edir. Əmtəə istehsalçısının və ya xidmət göstərən əmtəə nişanı ilə yanaşı olaraq, aralarındakı müqaviləyə uyğun vasitəçilik fəaliyyəti ilə məşğul olan hüquqi və fiziki şəxslər özlərinə məxsus əmtəə nişanından da istifadə edə bilərlər. Əmtəə nişanın onların aid edildiyi əmtəələrdə, qablarında və göstərilən xidmətlərdə tətbiqinin ondan istifadə sayılması mübahisə doğurmayan haldır. Lakin qanunverici tərəfindən müəyyən edilmiş “əmtəənin anbara yığılması” fikrimizcə hər bir halda əmtəə nişanından istifadə edilməsinə dəlalət etmir. Belə ki, ilk növbədə malların sırf istifadə məqsədilə ilə anbara yığılması faktı müəyyən ediləməlidir. Çünki ola bilər ki, nişan sahibi həqiqətən də anbarda ona məxsus olan əmtəə nişanın olduğu əmtəələri anbarında yığaraq saxlamışdır. Lakin nişan sahibi heç bir halda bu əmtəələri anbardan çıxararaq kommersiya məqsədilə ilə istifadə etməyəcək və yaxud qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hər hansı bir əsasa görə həmin malların istehlakçıya təqdim edilməsi qadağan ediləcəkdir. Belə olan halda əmtəə nişanından istifadə edildiyi qənatinə gəlinə bilərmi? Qanunvericiliyimizdə əmtəənin anbara yığılmasının əmtəə nişanından istifadə edildiyi qənatinə gəlinə də fikrimizcə heç bir halda bu əsasa dayanaraq əmtəə nişanından istifadə edildiyi qənatinə gəlinməməlidir.

Bu halı konkret misllərlə izah edək:

2012-ci ildə “MMM” Əmtəə nişanına dair hüququnu qeydiyyatdan aldırən “A” şirkəti həmin ildən etibarən qeyd edilən nişan adı altında ölkə ərazisinə müxtəlif kosmetik məhsulları idxal edir. Məhsullar ölkə ərazisinə idxal edildikdən sonra “A” şirkətinə məxsus olan anbara yığılaraq saxlanılır. Həmin vaxtdan etibarən ölkə ərazisinə qeyd edilən əmtəə nişanı altında malların idxalı dayandırılır və anbarda olan malların bəzi hissəsi bazara çıxarılaraq istehlakçılara təqdim edilir. Təxminən 2014-cü il tarixdən etibarən məhsulların istehlakçılara təqdim edilməsi və məhsulun bazarda satışı tam şəkildə dayandırılır. Həmin məhsulların üzərində olan yararlıq tarixinə görə məhsullardan istifadənin maksimum müddəti göstərilmiş və həmin müddət 3 ildən ibarət olmuşdur. Yəni malların 2012-ci ildən etibarən istehsal edildiyini nəzərə alarsaq, həmin malların son yararlılıq müddəti 2015-ci il olmuşdur. Daha sonra 2021-ci il tarixdə “B” şirkəti ərizə ilə müvafiq orqana müraciət edərək 2012-ci il tarixdə “A” şirkətinin adına qeydiyyatdan alınmış “MMM” əmtəə nişanından 5 ildən uzun müddətdir ki, nişan sahibi tərəfindən istifadə edilmədiyini üçün onun qeydiyyatına xitam verilməsini tələb etmişdir. Hazırkı kəzusunda ilk sual ondan ibarətdir ki, nişan qeydiyyatdan alındığı tarixdən fasiləsiz olaraq 5 il istifadə edilmişdirmi və yaxud ərizəçi ərizə verdiyi tarixdən etibarən əvvəlki 5 il ərzində əmtəə nişanından istifadə olunmuşdurmu? İkinci sual ondan ibarətdir ki, əgər əmtəə nişanından istifadə halı müəyyən edilmişdirsə bu zaman müvafiq orqan Qanunun 26-cı maddəsinin hansı halına istinad edəcəkdir?

Birinci sualın cavabına gəldikdə qeyd etmək lazımdır ki, ərizəçinin 2021-ci il tarixdə ərizə verdiyini nəzərə alaraq həmin tarixdən etibarən 5 il müddət ərzində yəni 2016-cı il tarixdən 2021-ci il tarixədək əmtəə nişanından istifadə edildiyi müəyyən edilməlidir. Hazırkı kəzusunda görüldüyü kimi nişan sahibi tərəfindən həmin nişanın olduğu əmtəələrin satışı tam şəkildə 2014-cü il tarixdə dayandırılmışdır. Yalnız idxal edilən məhsulların bir hissəsi anbarda saxlanmışdır. Həmçinin qeyd

edilən kazusda nişan əmtəə qablarında başqa şəkildə istifadə edilməmiş, reklamlarda, mətbu nəşrlərdə, lövhələrdə, sərğilərdə və yarmarkaların eksponatlarında və əmtəələrin bazara çıxarılması ilə bağlı digər sənədlərdə tətbiq edilməmiş, qeyd edilən tarixdən etibarən isə idxalı və bazara çıxarılması dayandırılmışdır. Belə olan halda Qanunun 26-cı maddəsində nəzərdə tutulan hallardan yalnız “əmtəələrin anbağa yığılması” faktı mövcuddur. Bu zaman orqan tərəfindən müəyyən edilməlidir ki, qeyd edilən əmtəələrin anbarda saxlanması həqiqətən də əmtəə nişanından istifadə məqsədinə xidmət edir və anbarda saxlanmış olan mallardan istifadə edilməməsi (bazara çıxarılmaması və s.) nişan sahibindən asılı olmamışdır. Həmçinin kazus üzrə yuxarıda qeyd edildiyi kimi əmtəələrin son yararlıq müddəti 3 il olmuş və onlardan istifadənin son tarixi 2015-ci il olmuşdur. Belə olduğu təqdirdə nişan sahibi bu hala istinad edə bilərmə ki, ondan asılı olmayan səbəblərdən əmtəə nişanından istifadə edə bilməmiş və hal-hazırda anbarda saxlanmış olan mallardan istifadə etməklə nişandan istifadə hüquqlarını həyata keçirəcəkdir? Təcrübədə bu halla bağlı olaraq nişan sahiblərinə bəzən əsassız üstünlük verilir, malların son istifadə və yararlıq tarixi müəyyən edilmir, əmtəə nişanın qeydiyyatına alınmasına əsas məqsədin kommersiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi olduğu nəzərə alınmır və Qanunun 26-cı maddəsində göstərilən “əmtəənin anbara yığılması” əsasına istinad edilərək əmtəə nişanından istifadə edildiyi qənatına gəlinir. Fikrimizcə qanununda nəzərdə tutulan “əmtəənin anbara yığılması” əsası yalnız yararlı mallara münasibətdə tətbiq edilən haldır. Lakin təcrübədə anbarda olan malların yararlılığı müddəti yoxlanılmadan və onların istehlakçıya təqdim edilə bilmə imkanı müəyyən edilmədən əmtəə nişanından istifadə edildiyi bildirilir və verilmiş olan ərizələr əsassız və qanunsuz olaraq rədd edilir.

Halbuki, “Yoxlama və digər nəzarət tədbirləri çərçivəsində yoxlayıcı orqanlar tərəfindən fiziki və hüquqi şəxslərdən malların (məhsulların) götürülməsi, daşınması, saxlanması, zərərsizləşdirilməsi və ya məhv edilməsi Qaydası”nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarının 2.1.1-ci bəndinə əsasən keyfiyyətsiz və təhlükəli mallar dedikdə - məqsədli istehlak təyinatına uyğun olmayan və ya texniki normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş tələblərə cavab verməyən, mənşəyi məlum olmayan, üzərində saxlanma (yararlılıq) müddəti göstərilməyən və ya saxlanma (yararlılıq) müddəti bitmiş, məcburi sertifikatlaşdırılmalı olan, lakin sertifikatlaşdırılmadan istehsal edilən və ya satılan, qablaşdırılmasına və ya etiketlənməsinə dair məcburi tələblərə cavab verməyən mallar başa düşülür (5).

Həmçinin “Azərbaycan Respublikasında ticarət, ictimai iaşə, məişət və digər növ xidmət Qaydaları”nın təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 03 aprel 2014-cü il tarixli qərarında qeyd edilmişdir ki, saxlanma müddəti göstərilməmiş, yararlılıq müddəti ötmüş, habelə markalanması, qablaşdırılması, etiketlənməsi, əmtəə görünüşü pozulmuş, keyfiyyətini və təhlükəsizliyini təsdiq edən sənədləri olmayan və texniki normativ hüquqi aktların tələblərinə cavab verməyən malların satışı qadağandır (6).

Göründüyü kimi qanunvericilikdə yararlıq müddəti ötmüş olan mallar keyfiyyətsiz və təhlükəli mallar hesab edilir və həmin malların satışının qadağandır. Əgər nişan sahibi tərəfindən həqiqətən də mallar anbarda saxlanmış olsa belə onların yararlıq müddəti ötdüyü üçün satışı qadağan olunur və dolayısı ilə Qanun 26-cı maddəsində nəzərdə tutulan “Malların istifadə məqsədilə anbara yığılması” halı istisna olunur.

Fikrimizcə malların anbara yığılması heç bir halda əmtəə nişanından istifadə edilməsini halını təsdiq etmir. Belə ki, bir davranışın əmtəə nişanından istifadə kimi qəbul edilməsi üçün həmin davranış istehlakçıların gözündə müvafiq mal və xidmətlərlə əlaqə yaratmalı, beləliklə əmtəə nişanının fərqli funksiyalarına xidmət etməli və sahibinə iqtisadi fayda gətirməlidir. Başqa sözlə desək, əmtəə nişanının istifadəsində əsas meyar əmtəə nişanının qanunda nəzərdə tutulan funksiyasına, təyinatına uyğun istifadə edilməsidir. Əmtəə nişanının əsas funksiyası əmtəələr arasında fərqliliyi təmin etməkdir. Bu səbəbdən, Avropa Ədalət Məhkəməsinin qərarlarında əmtəə nişanının mal və ya xidmətləri bir-birindən fərqləndirmək üçün deyil, keyfiyyət göstəricisi kimi, məsələn, zəmanət markası kimi istifadəsini əmtəənin nişanının ilkin funksiyasına uyğun istifadəsi

kimi qəbul etməmişdir. Çünki zəmanət funksiyası və əmtənin reklam funksiyası ikinci dərəcəli funksiyalardır (7).

Əmtə və xidmətlər baxımından əmtə nişanının “fərqləndirmə” xüsusiyyətinin həyata keçirilməsi və müəyyən bir bazarın yaradıla bilinməsi üçün, əmtə nişanının bazarda, ticarətdə istifadə edildiyi (use in commerce) mütləq müəyyən edilməlidir (Dinwoodie, Graeme, Janis, Mark, 2011: 230). Malların anbarda saxlanması ilə bağlı hüquq ədəbiyyatlarında qeyd edilmişdir ki, müəssisənin kağızlarında hələ istehsalına başlanmamış mallara aid əmtə nişanın qeyd edilməsi və ya hələ bazara çıxarılmamış, anbarda olan malların üzərində əmtə nişanın istifadəsi “istifadə” kimi qəbul edilmir (Ozarmagan, 2008: 39-40).

Fikrimizcə əmtə nişanından istifadə edilməməsi nəticəsində ona dair hüququn qeydiyyatına xitam verilməsi ilə bağlı mübahisələrə baxılarkən yol verilən səhvlərin və qanunsuzluqların aradan qaldırılması üçün qanunun 26-cı maddəsində “əmtənin ciddi şəkildə” istifadə edilməsi əsasları qeyd edilməli və qanunun 30-cu maddəsində əmtə nişanından “ciddi və yaxud həqiqi şəkildə” istifadə edilməməsi nəticəsində qeydiyyatına xitam verilməsi qaydası müəyyən edilməlidir. Bundan əlavə fikrimizcə əmtə nişanından istifadə edilməməsi nəticəsində nişana dair qeydiyyatın ləğvi məsələlərinə baxarkən, həmçinin nişanın istənilən şəkildə istifadəsi deyil, “Ciddi şəkildə istifadə edildiyi” halı müəyyən edilməlidir. Çünki Avropa Ədalət Məhkəməsinin qərarlarına və beynəlxalq təcrübəyə nəzər saldıqda görünür ki, “əmtə nişanından istifadə edilməməsi nəticəsində ona dair qeydiyyata xitam verilməsi ilə bağlı mübahisələrə baxan zaman bütün növ “istifadə halları deyil”, yalnız əmtə nişanından “ciddi şəkildə” istifadə halı nəzərə alınır.

Avropa Ədalət Məhkəməsinin qərarlarına görə, ciddi istifadənin müəyyən edilməsində əmtə nişanı sahibinin niyyəti və ya planları nəzərə alınmamalıdır. Qiymətləndirmə konkret və obyektiv meyarlar əsasında aparılmalıdır. Əmtə nişanı sahibinin məqsədi öz əmtə nişanından faktiki olaraq kommersiya həyatında istifadə etmək olsa belə, əmtə bazara səmərəli şəkildə təqdim edilməmişsə, kifayət qədər vaxta baxmayaraq əmtənin istehlakçının gözündə qalıcı olması təmin edilməmişdirsə və nəticədə nişan əmtənin və ya xidmətlərin mənbəyini göstərmək funksiyasını yerinə yetirməyibsə, ciddi istifadə halı da mövcud olmayacaqdır (10).

Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, əmtə nişanından istifadə, onun istifadəsinin ciddi olub-olmaması, istifadə müddəti, forması, müəssisənin ölçüsü, mal və ya xidmətlərin növü, satışın miqdarı, rəqib müəssisələrin münasibəti kimi müxtəlif obyektiv meyarlara görə aparılacaq qiymətləndirmə nəticəsində müəyyən edilir. Bu meyarlara görə istifadə yalnız görünüş xarakterli olduğu halda, nişanın ciddi şəkildə istifadə olunmadığı qəbul edilir.

Avropa Ədalət Məhkəməsi “Ansul və Ajax” işində “ciddi istifadə” üçün əsas meyarları müəyyən edir. Bu halda, məhkəmə qərara almışdır ki, nişandan istifadənin ciddi istifadə sayılması üçün bazarda mal və ya xidmətdən birbaşa və ya əlaqəli istifadə olmalıdır və istifadə konkret bazar yaratmaq və ya onun qorunmasına yönəldilməlidir. Nişandan istifadə etməklə nəzərdə tutulan odur ki, nişan qeydiyyatda olduğu xidmət və mallarda ciddi istifadəyə malik olmalıdır. Qanunda göstərilən “ciddi istifadə” nin izahı yoxdursa bu bazar yaradan və ya bazarda effektivliyini qoruyub saxlayacaq dərəcədə əmtə nişanının mal və xidmətlərdə istifadəsi kimi qiymətləndirilə bilər. Bu kontekstdə, məsələn, nişan sahibinin simvolik istehsalları və ya nişanın həmin mal və xidmətlərdə istifadə edildiyi təəssüratı yaratmaq üçün bu simvolik məhsulların öz kitablarında və qeydlərində işlənməsi, nişanın ciddi istifadəsi sayılır (11).

Qeyd edilməlidir ki, əmtə nişanından ciddi istifadənin mühüm göstəricilərindən biri də müəyyən coğrafi əraziyə yayılmış müxtəlif müştərilər tərəfindən mal və ya xidmətlərə olan tələbatdır. Bu səbəbdən əmtə sahibinin öz nişanını tanımaq üçün çox dar ətraf mühitlə məhdudlaşdırmamalı və həmin mal və ya xidmətlə bağlı reklamlardan, afişalardan və ya xüsusi kanallardan istifadə etməklə (publicly and outwarty use) öz nişanından zahirən ictimaiyyət üçün istifadə etməlidir (12).

Nəticə

Əmtəə nişanının anlayışının verilməsi, nişanın müxtəlif şəxslər kateqoriyası üçün əhəmiyyətinin müəyyən edilməsi, əmtəə nişanı ilə nişan sahibinə verilən hüquqların dairəsinin aydınlaşdırılması, əmtəə nişanına dair qeydiyyatla alınmış hüquqa xitam verilməsi qaydasının araşdırılması, mövcud qanunvericiliyin və təcrübənin, beynəlxalq məhkəmə təcrübəsinin və qanunvericilik aktlarının kompleks şəkildə təhlil edilməsi ilə tərəfimizdən aşağıdakı nəticələrə gəlinmişdir:

• Əmtəə nişanına dair qeydiyyatla alınmış hüquqa xitam verilməsi ilə bağlı qanunvericiliyə zəruri dəyişikliklər edilməlidir:

• Qanunvericiliyə dəyişikliklər edilərkən hal-hazırda olan və gələcəkdə yarana biləcək problemlərin aradan qaldırılması üçün Avropa Ədalət Məhkəməsinin təcrübəsindən geniş şəkildə istifadə edilməlidir;

• “Əmtəə nişanı və coğrafi göstəricilər haqqında qanunun” müvafiq maddəsində “əmtəənin anbara yığılması” ilə əmtəə nişanından istifadə edilməsi halı yalnız yararlı mallar üçün keçərlil olmalıdır;

• Mövcud qanunvericilikdə nəzərdə tutulan 5 il müddət ərzində əmtəə nişanından istifadə edilməməsinə görə əmtəə nişanına dair hüquqa xitam verilməsi hissəsində istənilən şəkildə istifadə deyil “ciddi şəkildə istifadə və yaxud həqiqi istifadə” halı nəzərdə tutulmalıdır.

Ədəbiyyat

1. <https://e-qanun.az/framework/3293>
2. <https://e-qanun.az/framework/9393>
3. Tekinalp, U. (1997). The principle of registration in the new trademark law and the legal status of unregistered signs. Gift of Kenan Tunçomaga. Ankara: Beta, 480 p.
4. Cosgun, G. (2018). Use of the trademark under industrial property law. Ankara, 165 p.
5. <https://e-qanun.az/framework/37231>
6. <https://e-qanun.az/framework/27608>
7. CJEU, W. Gozze Frottierwerberei GmbH, Wolfgang Gozze v. Verein Bremer Baumvollborse, C-689/15, 08.06.2018.
8. Dinwoodie, Graeme, B., Janis, Mark, D. (2011). Trademarks and Unfair Competition, Law and policy. Third edition. New York: Wolters Kluwer, 1080 p.
9. Ozarmagan, M. (2008). Termination of Trademark Right Due to Non-Use. Istanbul: Vedat, 107 p.
10. CJEU, Martin Osete v. European Union Intellectual Property Office, T-429/16, 29.06.2017.
11. CJEU, Ansul, B., v. Ajax Brandbeveiliging BV, C-40/01, 11.03.2003.
12. CJEU, Deutsche Rockwool Mineralwoll GmbH, H Co. OHG v. OHIM, T-215/13, 15.07.2015

Göndərilib: 14.02.2023

Qəbul edilib: 03.04.2023